

ŽENA U SEOSKOJ KULTURI PANONIJE

Predgovor

U srcu Slavonije, u Vinkovcima, održan je od 18. do 21. studenoga 1980. po peti puta simpozij „Ethnographia Pannonica“ koji okuplja etnologe panonskih zemalja. Teme simpozija obično su one koje su zajedničke etnologiji tih zemalja ili pak takve koje etnologija tih zemalja još nije sustavno razmatrala.

Upravo takva tema bila je ona vinkovačkoga simpozija. Premda se klasična etnologija bavila ulogom i položajem žene, premda to sporadično čine i suvremeni istraživači, nije nam poznato da je igdje učinjen kolektivni i sustavni napor da se istraži položaj i uloga žene u seoskoj kulturi neke regije. Upravo je to bio cilj petoga simpozija „Ethnographiae Pannonicae“.

Valjalo je istražiti povijesne izvore i literaturu koja je relevantna za opis i analizu položaja žene u ovim krajevima u prošlosti. Valjalo je obaviti istraživanja da se utvrde promjene položaja žene u društvu, odnosno u seoskim zajednicama i u obiteljima. Valjalo je napokon istražiti ulogu žene u kulturi i to kao stvaraoca u prošlosti i danas.

U razmišljanjima o položaju seoske žene i u nastojanjima za njezinu emancipaciju nerijetko se polazi od dosta pojednostavnjenoga modela njezinog stvarnog položaja i uloge u seoskoj sredini. To je model potlačene žene u minulim društvenim odnosima, nevjeste koja stoji i drži svijeću dok muškarci jedu, mlade žene koja je dužna prati noge starijim (pa i mladim) muškarcima u obitelji, žene koja je definirana iskazom „da prostite, moja žena“... Istraživanja suvremenih promjena položaja i uloge žene u društvu također obično uzimaju taj model kao polazište.

Sam model nije netočan, ali kao svaka teorijska konstrukcija zanemaruje bitne crte životne stvarnosti. Stoga je etnološka analiza na ovom simpoziju pokazala različite stupnjeve i nijanse odnosa žene i njezine moći kako u obitelji tako i u društvenim i ekonomskim odnosima u pojedinim razdobljima u prošlosti. Folkloristička analiza, suvremena i kritička, također je odstupila od spomenutoga modela jednako kao i od modela romantičkih majki-heroja i vjernih i nevjernih ljubâ da bi pokazala kako je usmeno književno stvaralaštvo upamtilo cijelu paletu najrazličitijih ženskih likova i najrazličitijih, nerijetko suprotnih normi i vrednota vezanih za ženu i njezin položaj u obitelji i u seoskoj zajednici. S druge strane, folkloristička i etnološka analiza pokazale su neosporne vrhunce stvaralaštva samih žena, i to od izvanrednih tkalačkih ostvarenja do zavidne glazbene kreativnosti ili do nedostižnih vještina češljanja!

Lišeno pretjerivanja kritičko znanstveno bavljenje problemima kulture i umjetničkoga stvaralaštva, locirano u ljudskoj svakodnevnici u prošlosti i u sadašnjosti, otkrilo je složene strukture ženskoga svijeta. Etnolozi Austrije, Jugoslavije i Mađarske koji su se susreli na ovom simpoziju prišli su tom svijetu s različitim stanovišta ali imajući na umu upravo takav pristup. Taj ženski svijet bio je u prošlosti, kao što je i sada, dio života ljudskih zajednica: selâ i obitelji. Žena se izražavala pretežno u sferi privatnoga života. Pa ipak, premda je ženama u prošlosti u panonskim krajevima (kao uostalom i u većini evropskih seoskih i gradskih sredina) normativni sustav propisivao ono što se na njemačkom formulira kao K-K-K (Kinder - Küche - Kirche: djeca - kuhinja - crkva) suvremeno istraživanje njihove svakodnevne kulture pokazalo je specifične izlaze iz tih situacija i društvu i kulturnu realizaciju ženâ.

Poznavanje tog širokog dijapazona odnosa u kojima su žene živjele i još uvijek žive kao i načina kako su stvarale i još uvijek stvaraju nije samo znanstveno pitanje. Ono ima šire društveno značenje u zemlji i regiji gdje je simpozij održan jednako kao i u svim ostalim panonskim krajevima i zemljama.

Simpozij je uživao gostoprimstvo općine Vinkovci: Općinske skupštine, „Vinkovačkih jeseni“ i SIZ-a kulture. To je gostoprimstvo bilo srdačno i stručno i na tome im toplo zahvaljujemo. Pokroviteljstvo nad simpozijem preuzela je Konferencija za aktivnost i ulogu žene u društvenom razvoju RK SSRNH i njezina predsjednica drugarica Franciska Jurak koja je simpoziju uputila pozdravne riječi.

Hrvatsko etnološko društvo kao organizator petog simpozija „Ethnographiae Pannonicae“ zahvaljuje svim sudionicima – referentima iz zemlje i iz inozemstva kao i svima onima koji su na bilo koji način pomogli u organizaciji simpozija i objavljivanju ove knjige.

Knjiga koju nudimo čitateljima sadrži sve pročitane referate i tiskana je na hrvatskom i njemačkom jeziku. Njezino objavljivanje omogućeno je sredstvima SIZ-a VII za znanost kao i SIZ-a za kulturu općine Vinkovci. Knjiga izlazi kao posebno izdanje redovite publikacije Hrvatskog etnološkog društva „Etnološka tribina“.

Uredništvo